

tische vorm van den beknopten commentaar werd de parafrase, van de rhetorische gemeenlijk onderscheiden als de grammatische, naar den titel van grammatische techné, die de vakwetenschap der literatuurbewerking gekregen had. Hoe langer hoe meer beoogde men met dezen vorm van een uitleggend geschrift de groote massa, die voor de literatuur van den classieken tijd belangstelling koesterde, te bereiken.

En toen het een keer was gekomen tot dezen opzet van een populair commentaar bleek ook een dergelijke grammatische parafrase zeer geschikt om te dienen in plaats van een vertaling. De Ouden hadden een veel vrijere opvatting van een vertaling dan wij, althans dan de meeste der tegenwoordige literatoren. De grenslijn tusschen een vertaling en een parafrase in den geest der grammatikoi trokken zij menigmaal niet scherp. Des te beter kon een parafrase van „buitenlandsche“ letterkundige werken bij hen ingang vinden.

Zoo is het te begrijpen, dat christelijke auteurs naar het middel van de parafrase grepen om de Heilige Schrift voor den gewonen man beter verstaanbaar te maken. In den tijd, dat het Grieksch nog de taal was, die overal in „de geheele wereld“ van Lukas 2:1, in het Romeinsche Rijk, verstaan werd, was een vertaling van het Nieuwe Testament niet noodig. Het was geschreven in dat algemeen verstand Grieksch. En voor het O. Testament had de kerk, die Grieksch verstond, de Joodsche vertaling der Zevenig, de Septuaginta. Maar juist een vertaling van de ééne taal in de andere maakt een geschrift niet in ieder opzicht begrijpelijk voor wie de vreemde taal niet kent. Vooral is dit het geval bij een vertaling uit een Semietische taal als het Hebreeuwsch in een niet-Semietische, als het Grieksch. Voor een boek van het Oude Testament is het dan ook geweest, zoover wij weten, dat men naar het hulpmiddel van de parafrase het eerst gegrepen heeft. Een leerling van Origenes, Gregorius de Wonderman, verzorgde een Metaphrasis eis ton ekklesiastên Salomontos, een metafrase of parafrase van De Prediker van Salomo.

De oud-christelijke literatuurgeschiedenis kent sindsdien vele parafraseerende geschriften; vaak gaf men — onder invloed eenigszins van de doelstellingen der rhetorische parafrase, en ook tengevolge van een richting in de literatuur, die zich op wat wij nu maar noemen berijming van klassiek proza toelagde — een parafrase in dichtvorm. Er zijn overleveringen over een berijming van de historische boeken van het Oude Testament tot op de geschiedenis van Saul in 24 boeken, in de versmaat van het heldendicht; van de toepassing van allerlei literatuurvormen als de tragedie en de ode op bijbelsche stof; en van de omwerking van de evangeliën in Platonische dialogen. De beroemdste parafrase op rijm, in hexameters, is wellicht uit dien tijd wel die van Nonnos van Panopolis op het evangelie van Johannes.

Maar behalve dat men een doorlopende parafrase gaf van bijbelboeken of van een afgeronde stof, boden de christelijke schrijvers van commentaren op de Schrift in hun exegetisch werk menigmaal een parafrase ter opheldering van een moeilijke plaats of om hun exegese samen te vatten. Zoo kwam de parafrase weer in den commentaar terecht.

Het is met name Erasmus geweest, die beide vormen om het resultaat van exegetisch werk door te geven en het verstaan van de Schrift te dienen, weer uiteen heeft gehaald. Hij gaf, afzonderlijk van zijn *In Novum Testamentum Annotationes* een dik boek *Paraphrases in univ. versum Novum Testamentum*. Het was in het Latijn geschreven; maar om de goede hulp, die een parafrase aan eenvoudige geloovigen voor hun bijbellectuur kan bieden, werd het in het Nederlandsch vertaald door Elert de Veer.

Sedert Erasmus het handwerk der parafrase weer opnam, is het nog menigmaal beoefend, voor populaire doeleinden zoowel als voor wetenschappelijke. Beroemde exegeten als Semler en Kähler hebben er hun tijd aan gegeven. Van de pogingen, die in onze eeuw in Duitschland ondernomen zijn om een goede parafrase voor het volk te geven, is de bekendste en de omvangrijkste de A. B. U., de Auerbacher Bibel-Umschreibung, waaraan Pfr. A. Zenker sinds twintig jaren onverdroten werkt, en waarvan reeds menig deeltje uitkwam, doch waarvan ook heel wat niet kan worden uitgegeven wegens geldgebrek.

En nu komt daar de uitgeverij T. Wever N. V. te Franeker op onze boekenmarkt met een program voor een *Paraphrase Heilige Schrift*, waarvan een eerste deeltje, de bewerking van Romeinen, door Ds C. Vonk, verscheen in keurige uitvoering.

In het historische schetsje hierboven poogden we iets van de beteekenis dezer gebeurtenis te doen verstaan uit het bedrijf der parafrase.

Laat ons de poging mogen aanvullen door een en ander vast te knopen aan de beteekenis en het gebruik van het woord.

De Duitse pastor, die de A. B. U. verzorgt, spreekt van zijn „Umschreibung“; deze Neder-

landsche onderneming dient zich onder den naam „Paraphrase“ aan. De woorden beduiden hetzelfde. Parafrase heeft tegen, dat het geen woord van Nederlandschen bodem is. Maar „Omschrijving“ of nog leelijker „Nevenschrijving“ zou tegen zich hebben het gebrek aan duidelijkheid; het zou nog een term moeten worden. Parafrase is zulk een term. Hij heeft het uitgehouden in de historie; hij is gebruikelijk geworden boven „metaphrase“ en „metabolé“, die aanvankelijk zeker even vaak voor wat nu algemeen en overal parafrase heet, gebezigd werden. De term is bezig algemeen te worden. De Standaard meldt, dat een provinciaal blad een parafrase van de troonrede gaf; de Omroepgids spreekt in de programma's van een te geven parafrase van een classieke melodie; het behoort tot de examen-opgaven, eens een parafrase te geven van een gedicht.

De parafrase van de Schrift, die wij Gereformeerden begeeren, zal in den trant der oude grammatische parafrase moeten gehouden worden en zal de aberraties van de oude rhetorische parafrase als een baken in zee dienen te beschouwen. Ze zal de kortste verklaring van den bijbel moeten bieden en behoort te voldoen aan den wensch de voordeelen van een vertaling en een commentaar in zich te vereenigen en aldus op de gemakkelijkste en kortste manier de noodige Schriftverklaring te geven. In zijn Encyclopaedic rekent Kuyper de parafrase tot het exegetisch werk. Er is formeel een groote afstand tusschen een breede exegetische verhandeling over een moeilijke plaats en de parafrase van een bijbelboek. Maar principieel is er tusschen beide geen verschil. Het verschil is slechts graadueel. De parafrase in den goeden zin is de kortste vorm van het geven van exegese, overmits ze niets doet dan den zin van den auteur verduidelijken onder weglating van alle bewijsvoering, die in den commentaar al naar diens opzet en omvang een plaats toch ontvangt.

Zoo kan de parafrase van de Schrift, ter dege rekening houdend met den tijd en het geld en het bevestigingsvermogen, waarover ook de eenvoudigste Nederlander beschikt, hem helpen om het Woord van God wat beter te verstaan, dan helaas dikwijls het geval is.

Allerminst wil zij het Woord van God verdringen. Na alle Schriftverklaring, ook na deze, is het laatste woord altijd weer aan de Schrift zelf. De Duitse A. B. U., welker bewerker naar ons vermoeden niet de Gereformeerde belijdenis over de ingeving der Heilige Schrift aanhangt, laat met vette letters aan het slot van elk geparafraseerd bijbelboek drukken: „Lees nu dezelfde hoofdstukken in den „Lutherbijbel“ over!“ Elke goede Schriftverklaring zal ons sterken in het geloof, dat de Schrift Gods Woord is, de parafrase niets dan menschenwoord. Elke parafrase biedt minder dan de Schrift. Maar zonder haar blijft de Schrift vaak een gesloten boek. Doch alleen de Schrift is van God ingegeven.

• • •

In de laatste jaren is onder ons Nederlandsche Gereformeerden de situatie geschapen, die voor de verschijning van een parafrase als boven bedoeld gunstig is. We zijn niet onder ons exegetisch dak en we moeten ook niet denken, dat we daar onder komen ooit. Maar we hebben aan het verschijnen van den breedten commentaar op het Nieuwe Testament van onze hoogleraren en van de Korte Verklaring, die zij met enkele onzer doctores theologiae verzorgden, heel veel te danken voor het verstaan van de Schrift. Deze werken zijn verschenen in een tijd, waarin onder de theologen algemeen belangstelling voor de exegese heerleefde. Ze helpen ons aan preeken en meditaties met veel uitlegging der Schrift. Ze boden ook de eerste hulp, toen op verschillende plaatsen in ons land, bij de vermenigvuldiging der kerkbodes ook, de jonge redacteuren, onafhankelijk van elkaar, de kolommen van hun kerkblaadjes gingen vullen met een parafrase, vaak ter vervanging der weinig gelezen en veelgemaakte „meditatie“. De parafrase prikkelde tot studie, zooals de „meditatie“ tot zoetelijkheid en rhetoriek verleide.

De parafrase heeft een tijd lang in de lucht gehangen, zooals het met zooveel gaat. Toen verzamelen geblazen werd waren velen van harte bereid. De tijd bleek er rijp voor. Het is ons blad en zijn redacteur tot eer, dat het door zijn Perschoon op dit werk, toen het in zijn aanvangen nog was, in ruimer kring de aandacht heeft gevestigd.

En nu moet het aan den man.

Destijds zijn colporteurs, zooals ze plechtig heeten, letterlijk met kruiwagens en sleden vol van exemplaren van een Matthew Henrydruk den boer opgegaan en ze hebben goede zaken gedaan. In sommige gemeenten vullen de goudgele banden armzalige boekenrekjes. Het debiet van de daarop volgende Korte Verklaring, zooveel beter voor de menschen, die duur geld voor Matthew Henry gaven, is er niet door begunstigd. De Korte Verklaring neemt ook iets te veel van het financieel kunnen en den tijd van velen onzer Gereformeerden, die toch wel graag hun Bijbel beter willen verstaan dan hun mogelijk is zonder een uitlegger. Ook het nog veel gebruikelijke snuffelen in de

Kantteekeningen van den Statenbijbel en het vergelijken van aangehaalde teksten kost veel tijd en wordt door de gewinning aan comfort op elk terrein van den gemiddelden Nederlander tegengestaan. Hier wordt een boek, een uitlegger, geboden, die de gewone man betalen kan. Laat hij alom weten, dat dit boek er is; dat deze reeks verschijnt; dat hij er door gebaat is; dat hij het bestuiveren kan; dat hij het koopen moet.

En God geve Zijn zegen op dit groot stuk werk, waaraan de predikanten Dr A. de Bondt, J. van Dijk, Dr C. J. Goslinga, B. Holwerda, L. Hoorweg, C. Houtman, Jac. Jonker, Dr J. H. Kroeze, J. Los, J. van Harmelen, Dr J. H. Scheelhaas Hzn, G. E. van Teylingen, W. Tom, C. Venhof, C. Vonk en H. Veldkamp hun beste krachten geven willen.

De uitgever heeft een „zesjarenplan“. Het is te hopen, dat dit niet te hoog gegrepen is. Er ligt al een en ander klaar. Maar het is verantwoordelijk werk. 't Zal onderlinge correctie en revisie niet kunnen ontberen. Schriftverklaren is altijd verantwoordelijk werk, en naarmate dit werk meer dienen wil degenen, die het oordeel des onderscheids niet zoo ruim bezitten en voor wie, wat in een boek gedrukt staat en door een dominee geschreven is, toch altijd daardoor al een zeker gezag heeft, is het moeilijker en komt het op betrouwbaarheid en nauwkeurigheid aan. Aan koopers en uitgever en auteurs zij het geduld toegebeden, dat men voor wetenschappelijk werk, dat voor een ruimen kring bestemd is, zoo dubbel en dwars noodig heeft. De Schrift bovenal en ons Gereformeerde volk daarbij zijn het offer van geduldigen, geloovigen wetenschappelijken arbeid zeker waard.

Laat ons tenslotte een enkel voorbeeld mogen geven van dit werk uit Ds Vonk's parafrase van Romeinen. Men leze Rom. 9:1 en dan dit:

„En toch heb ik zoo'n smart, geloof me. Laat men toch niet van me denken: „o, die Paulus, die is maar druk met de prediking aan de heidenen en jubelt maar van de heerlijkheid, die daar wacht. Maar om z'n eigen volk, de kinderen Israëls, bekommert hij zich niet.“ Wat ik zeg is waar, zoo waar ik leef in gemeenschap met Christus. Ik lieg niet. Mijn geweten spreekt mij niet tegen, en nu wordt het door den Heiligen Geest geleid, al ik u verklaar, dat ik bedroefd ben, ontzettend, en dat ik pijn heb, voortdurend, aan mijn hart“.

Ook deze arbeid ontvange een plaats in onze voorbede.

W.

R. S.

Oorzaken der geboortevermindering in West-Europa gedurende de 19e en de 20e eeuw.

(Slot.)

De geboortecijfers der groote steden zijn lager dan in kleinere steden en op het platteland. Het minder gelukkige levensmilieu der grootstad zou daartoe leiden.

Doch de stad als zoodanig behoeft geen oorzaak te zijn van minder geboorten. Het is waarschijnlijker, dat de levenshouding der ouders niet bevorderlijk is aan de vreugde der geboorten.

Men wijst erop, dat het verhinderen der zwangerschap gemakkelijker is dan voorheen. De kennis der voorbehoedmiddelen is uitgebreid, gemeen goed geworden.

Deze middelen waren echter ook in vroeger eeuwen niet onbekend. Doch wat alles afdoet: het gebruik dezer middelen verklaart niet, waarom men ze gebruikt. Ze behoeven niet gebruikt te worden.

De beroepsarbeid der vrouw, bijzonder der gehuwde vrouw, werkt het kindertal tegen. Niet kan worden ontkend, dat de vrouwen-emancipatie mede oorzaak is van den geboorte-teruggang. Doch wat is het wezen dezer emancipatie? Is zij wellicht mede gevolg eener totaal verkeerde mentaliteit, waarover straks zal worden gehandeld?

De achteruitgang van het religieuze en kerkelijke leven dient in aanmerking te worden genomen. Er is b.v. een belangrijk verschil tusschen de geboorte-cijfers der „Roomsche-Katholieke“ en „Protestantsche“ streken. Niet alleen in ons land, doch ook b.v. in Frankrijk.

In Nederland is het geboortecijfer nog relatief hoog. De referent zegt „Die hohe Stand der Geburtenhäufigkeit in Holland ist gleichfalls zum Teil den Umstand zu zuschreiben, dass 36,4 pCt. der Bevölkerung zur katholischen Kirche und 34,4 pCt. zum Nederlandsch Hervormde kerk (Katholisch), die gleichfalls gegen die Konzeptionsverhinderung wirkt, gehören.“

Als argument tegen een grooter kindertal wordt mede aangevoerd, dat de dichtheid der bevolking geen ruimte laat voor nieuwe geboorte. Japan, Italië, ook Nederland zouden in deze positie verkeren.

Ook dit argument mist voldoende grond. Immers men kan:

a. de binnentensiever gebouwen, b. de kolonies, c. de in vreedzame werking, d. de behoeven, e. de behoeven, f. de behoeven, g. de behoeven, h. de behoeven, i. de behoeven, j. de behoeven, k. de behoeven, l. de behoeven, m. de behoeven, n. de behoeven, o. de behoeven, p. de behoeven, q. de behoeven, r. de behoeven, s. de behoeven, t. de behoeven, u. de behoeven, v. de behoeven, w. de behoeven, x. de behoeven, y. de behoeven, z. de behoeven.

Het onder of niet. Het verboden.

Zeer sterk den maatschappij gedooft geer moelijkheden toekomst.

Ook dit geboortevermindering immers niet maatschappelijke beter is dan merking te tneerden mlt gesitueerden, zijn, het oit nomen. Ech!

Batz Beul

De huidige geboorten, lijken. De o dat men ei kindertal v.

In dit ver dat het stel weinig of ge boortecijfer.

Na het vo komt de rel der geboort menscheijk.

De karakt peeschen m.

Bij elke alles gevar cieele en m verrijking

plaats op dan door n worden da

(Le desire staat onder opvatting-rijkdom, m

in zijn lev minderwan wenscht m

lijke wissel mogelijke g groot kind woordelijke

Welke zij talitelt? Ab tilgang va vloeden m

nalisme, v den kent e aan andere en die Ge

Het vers wijzer, hel het kind, i zijn ouder

„Nicht a Verantwor eine Eins geistigen

listischen lich nach

De mod voor zijn van zijn k

Bij de v kinderen, wensen, verhinder

verantwoe deren, do positie en gedachten

Zoo is l worden, i bij het vo den onde

Dit inte worden e het met

juistheid leruggaan mentalite worden

De Au Zaken, W te Melbo zen tuss